

LOMENČÍK, Július – PARENIČKA, Pavol a kol.
Odkaz štúrovskej generácie (Zborník štúdií, referátov
a koreferátov z rovnomennej vedeckej konferencie
Matice slovenskej konanej 8. a 9. septembra 2022
v Martine v rámci Roka odkazu štúrovcov).

Martin : Matica slovenská, 2023, 226 s. ISBN 978-80-8128-314-7.

V slovenských dejinách nachádzame niekoľko takých fenoménov, charakteristických pre dané historické obdobie, ktoré môžeme spokojne nazvať našimi národnými historickými klenotmi. Samozrejme, do tejto skupiny zaraďujeme mnoho národných kultúrnych pamiatok, ale na druhej strane môžeme povedať, že historickými národnými klenotmi označujeme tiež tzv. dedičstvo otcov. Pod týmto termínom spravidla rozumieme najmä cyrilo-metodské dedičstvo či tradíciu. Zároveň, ak uvažujeme o hĺbke, rozsahu vrátane viacrozmerosti či bohatosti diela ako súčasť historickej kontinuity, môžeme sem zaradiť národných velikánov – štúrovcov, ktorí nesú meno po ich vedúcej osobnosti Ľudovítovi Štúrovi. Nie je žiadnou novinkou, že národní dejatelia označujúci sa ako štúrovci pôsobili v časoch, kedy už prebiehalo formovanie moderného slovenského národa. Charakteristickým pre obdobie prvej polovice devätnásteho storočia bol hlavne stále pretrvávajúci záujem o vzdelanie, pretváranie spoločnosti vrátane politických procesov, industrializáciu krajín a vôbec nových náhľadov na spravovanie a rozdelenie stavov v európskych štátnych útvaroch.

Problematike štúrovcov sa doteraz venovalo už množstvo monografií, zborníkov, štúdií a článkov väčšieho i menšieho rozsahu. Pomerne podrobne sa analyzovali fenomény a kontexty – historické súvislosti – v danom období, ale napriek tomu sa dosť málo venovala pozornosť odkazu štúrovskej generácie, resp. ako sa utváral v premenách času, ako zasiahol do vedomia spoločnosti, akú trvalú stopu zanechal v kolektívnej pamäti slovenského národného spoločenstva. Na túto neľahkú problematiku sa usiluje odpovedať zborník s názvom *Odkaz štúrovskej generácie*. Jeho obsah pozostáva z príspevkov – štúdií, referátov a koreferátov, ktoré odzneli na rovnomennej vedeckej konferencii Matice slovenskej v dňoch 8. a 9. septembra 2022 v Martine v rámci *Roka odkazu štúrovcov*. Matica slovenská sa rozhodla venovať rok 2022 práve pamiatke odkazu štúrovcov, pretože si uvedomovala, že ich dielo nepatrí do minulosti, ale vďaka svojej bohatosti a prevratným myšlienkam sa stáva aktuálnym aj v súčasnej dobe. Vo všeobecnosti s istým nadhľadom charakterizuje predmetný zborník predovšetkým bohatosť nastavenia tém, pričom sa pozornosť sústreďuje aj na také oblasti, ktoré doteraz stáli bokom alebo sa im venovali len okrajovo. K uvedenej aktuálnosti zborníka napomáha tiež najmä to, že problematika miery uchovávanía obrazu osobností, umeleckých diel alebo národných tradícií v historickej pamäti národa je súčasne preferovanou témou a takto orientovaných publikácií nachádzame na knižnom trhu niekoľko.

Ako už bolo v stručnosti naznačené, obsah zborníka pozostáva z troch hlavných častí – štúdií, referátov a koreferátov. V každej časti sa nachádza niekoľko príspevkov,

ktorých autormi sú významní odborníci vo svojej oblasti skúmania. Kolektív autorov, ktorí sa spoločne so svojimi príspevkami podieľali na vytváraní zborníka, je zaiste veľké pozitívum, pretože to zabezpečuje jeho kvalitnú úroveň. Neoceniteľný význam štúrovcov naznačil v úvode Marián Gešper, predseda Matice slovenskej, ktorý zdôraznil, že práve vďaka ich zásluže boli postavené mnohé zo základných pilierov našej súčasnej slovenskej štátnosti. Dal jasne najavo, že viaceré myšlienky štúrovcov nezostali ohraničené svojou dobou, ale naďalej pretrvali a tvorili dôležitý základ neskorších národnobuditeľských a štátotvorných aktivít. V neposednom rade týmito svojimi úvodnými slovami poukázal na celkové smerovanie a obsah predkladaného zborníka o štúrovej tematike. Hneď prvá štúdia s názvom *Štúrovci v povedomí a aktivitách študentských korporácií (1918 – 1953)* sa zaoberá odkazom štúrovej generácie so značným odstupom času, a to v priestoroch vzdelávania, ktoré boli vždy štúrovcom, ako aj iným národným dejateľom, tak veľmi blízke. Autorka Kamila Fircáková použila metódu sondy a za týmto účelom si vybrala tri slovenské vzdelávacie inštitúcie – dve gymnázia a jeden učiteľský ústav – z rôznych kútov Slovenska, na ktorých vyvíjali činnosť samovzdelávacie krúžky pomenované po popredných štúrovcoch (Michal Miloslav Hodža, Ján Francisci a Ľudovít Štúr). Napriek tomu, že autorka štúdie nešla do príliš veľkých podrobností, ale usilovala sa predstaviť len hlavné obrysy ich činnosti, je nemožné si nevšimnúť veľkú inšpiráciu čerpania z organizácie samovzdelávacích spolkov z čias štúrovcov. Na túto skutočnosť niekoľkokrát poukázala aj samotná autorka. Vďaka tomu, že pracovala s výročnými správami troch analyzovaných stredných škôl (gymnázium v Liptovskom Mikuláši, gymnázium v Levoči a učiteľský ústav v Modre) mohla s väčšou presnosťou rekonštruovať samotný priebeh stretnutí členov samovzdelávacích spolkov spolu s uskutočňovanými aktivitami.

Pokiaľ prvá štúdia mala skôr pedagogický charakter, tak potom nastávajúce dve štúdie sa zameriavajú na jazykovedné dielo štúrovcov. Autorka Renáta Hlavatá v príspevku *Slovenskje povesti Jána Francisciho vo vzťahu k formujúcej sa spisovnej norme slovenčiny* sa venuje problematike štúrovej podoby spisovnej slovenčiny v kontexte s dielom ľudovej slovesnosti Jána Francisciho-Rimavského. Vychádzajúc z textu štúdie, autorka sa usilovala o dôkladnejšiu filologickú analýzu na základe diela *Slovenskje povesti*, pričom cieľom autorky bolo skúmať, do akej miery sa Ján Francisci pridržoval princípov a noriem Štúrom kodifikovanej spisovnej slovenčiny a do akej miery si stanovil pri písaní vlastné pravidlá. Z tohto dôvodu autorka podrobne skúmala postupne viaceré slová vrátane pádových prípon v jednotlivých pádoch. Nasledujúca štúdia *Štúrov koncept spisovného jazyka (aj) ako úsilie prekonať jazykovo-konfesionálne rozdelenie slovenského národa* má na prvý pohľad rovnako tiež jazykovedný rozmer, ale autor Ján Kačala sa rozhodol ísť trochu iným smerom. Zaujímalo ho, aké motivačné činitele viedli Ľudovíta Štúra k rozhodnutiu, že sa začal vážnejšie zaoberať myšlienkou kodifikácie spisovnej slovenčiny. Autor štúdie Ján Kačala si plne uvedomoval, že Ľudovít Štúr, ako aj ostatní jeho spolupracovníci boli mimoriadne dobrými pozorovateľmi okolitého prostredia, dokázali triezvo vyhodnocovať situácie a vyvodit' z nich potrebné rozhodnutia. Ľudovít Štúr videl, že konfesionálne rozdelenú spoločnosť na katolícke a evanjelické krídlo nerozdeľuje len podstata vierouky, ale rovnako tiež používaný jazyk. Autor sa usiloval poukázať, že v koncepcii národa v ponímaní Ľudovíta Štúra, kde prevládajú nejednotné

a navzájom odcudzené skupiny, nie je žiadneho miesta pre národný pohyb, pretože len jazykovo zjednotený, aj keď síce konfesiónálne rozdelený slovenský ľud dokáže účinne bojovať za svoje národné práva. V neposlednom rade možno práve táto skutočnosť viedla autora k rozboru dobového historicko-spoločenského kontextu s poukazom na jeho svetlé i temné stránky.

Ďalšia štúdia, tentoraz z pera Róberta Letza, nesúca názov *Reflexia Ludovíta Štúra v slovenskej spoločnosti 20. a 30. rokov 20. storočia* opäť zavedie čitateľov do medzivojnovovej Československej republiky. Spravidla označujeme rok 1918 za dôležitý medzník v dejinách slovenského národa. Pokiaľ hlásenie sa k štúrovcom bolo v čase existencie monarchie zakazované a trestané maďarskými úradmi ako prejav panslavizmu, tak potom po vzniku spoločného štátu Čechov a Slovákov sa stalo žiadaným a oslavovaným, prípadne sa odkaz štúrovcov chápal ako predmet sporu proti sebe bojujúcich strán. Do týchto stručne naznačených mantinelov v súvislosti s ideologickou interpretáciou sa dostala aj osobnosť Ludovíta Štúra. V novom štátnom usporiadaní s demokratickým systémom vládnutia sa postupne utvárala nová mladá generácia, ktorá si vytvárala vlastné názory na minulosť. Podstatná časť štúdie sa venuje samotnému politicko-spoločenskému kontextu doby, poznačeného súperením medzi stúpenkami autonómie a centralizmu. V tomto smere sa podrobnejšie venuje konkrétnym aktivitám z oboch strán, ktoré mali historický základ a do svojho stredu záujmu stavali národných dejateľov vrátane štúrovcov na čele s Ludovítom Štúrom. Zvýšený záujem venoval autor polemikám medzi profesormi v akademickom prostredí na Filozofickej fakulte Univerzity Komenského v Bratislave. O nič menšie napätie panovalo medzi Jozefom Škultétyom a Milanom Hodžom. Autor Róbert Letz podrobne analyzuje jednotlivé názory spolu s argumentmi, ktoré sa dotýkajú životného odkazu Ludovíta Štúra v tom zmysle, že pokiaľ bol pre väčšinu Slovákov stelesnením zástancu slovenskej národnej osobitosti, tak potom v očiach Čechov a ostatných centralistov, podporovateľom československej národnej jednoty, prípadne aj jej odporcov bola vízia samostatného slovenského národa podmienená romantickou dobou. Napokon čitateľa možno tiež sami usúdiť, že snaha o autonómiu či centralizmus je nám s odstupom času videná už len ako uzatvorená, romantická epocha“.

Podstatnou súčasťou skúmania problematiky štúrovcov je formovanie ich filozofie myslenia, presadzovaných názorov a vôbec idey národného programu. Aj preto je potrebné venovať zvýšenú pozornosť otázke vzdelávania predstaviteľov štúrovcov. Na tieto okruhy problémov sa zamerl autor Pavol Parenička v štúdiu *Štúrovskí rebeli, revolucionári a vizionári na (ceste za vzdelaním)*. V tejto súvislosti je potrebné určite podotknúť, že autor uvedenú tému rozpracoval do podoby publikácie *Štúrovskí revolucionári a vizionári na nemeckých univerzitách (Sonda do kritického myslenia štúrovcov)*, ktorú vydalo vydavateľstvo Matice slovenskej v Martine v roku 2022. Ak sa vrátíme k spomenutej štúdiu, tak autor okrem načrtnutia spoločensko-politickej situácie v prvej polovici devätnásteho storočia s dôrazom na otázku univerzitého vzdelania sa zamerl na v tom čase prevládajúcu nemeckú filozofiu vrátane tých predstaviteľov (napr. stúpenki myšlienok J. G. von Herdera alebo G. W. F. Hegela a ďalších veľikánov), ktorí mali na koncepciu štúrovcov najväčší dopad. Do tohto rámca zasadil autor štúdie tiež motívy mladých štúrovcov, ktoré ich viedli na nemecké univerzity. Samozrejme, vo všeobecnosti

pred štúrovcami, ale aj po nich odchádzali evanjelickí študenti na kratšiu či dlhšiu dobu študovať do Nemecka. Predsa však čitatelia budú môcť prostredníctvom autorovej interpretácie vidieť, že v prípade štúrovcov išlo o určité osobitné atribúty, ktoré ich viedli k tomuto rozhodnutiu. O skutočnosti, že otázka filozofie mala v národno-buditeľskej činnosti svoje dôležité postavenie, ponúka zaujímavé svedectvo referát Rudolfa Dupkala s názvom *K problematike chápania filozofie v tvorbe štúrovcov* a koreferát Lukáša Perného *Sociálna filozofia štúrovcov a jej praktická implementácia v dokumentoch slovenskej štátnosti*, ktoré sa nachádzajú v nasledujúcich častiach zborníka. Jednotlivé časti v oboch príspevkoch nadväzujú na spomenutú štúdiu Pavla Pareničku. Autor Rudolf Dupkala sa pomocou hlbšej filozofickej analýzy usiloval objasniť, aké postavenie či úlohu mala filozofia v myslení štúrovcov. Popritom nás neprekvapí, že sa autor upriamuje tiež na pomer filozofie a teológie, viery a vedy, využitia filozofie v prospech národa a národného prebudenia. Na toto nadväzuje práve Lukáš Perný, keď prostredníctvom analýzy historických dokumentov *Žiadosti slovenského národa* a *Memoranda národa slovenského* rozpracúva implementáciu sociálnej filozofie štúrovcov z národného hľadiska.

Filozofia v koncepcii národného programu štúrovcov, ale aj ich prehľad o aktuálnych potrebách slovenského národa sa odzrkadlilo v niekoľkých dôležitých oblastiach. Popri kodifikácii spisovného jazyka, bohatej osvetovej či ľudovýchovej činnosti zasiahli štúrovcovia na čele s Ľudovítom Štúrom do oblasti slovenského školstva a v tom smere aj do formovania slovenskej pedagogiky. Je potrebné povedať, že mnohé štúrovcami presadzované trendy boli na svoju dobu skutočne nadčasové a svojho zaslúženého ocenenia sa dočkali až v neskoršej dobe. O pedagogickom diele štúrovcov vrátane ich odkazu pre dnešné slovenské školstvo sa čitatelia dozvedia v referáte *Pedagogický odkaz štúrovcov pre súčasný výchovno-vzdelávací proces* v podaní autora Júliusa Lomenčíka. Na príklade metód výučby a zastávaných pedagogických názoroch štúrovcov – Ľudovíta Štúra, Jána Kalinčiaka, Michala Miloslava Hodžu či Augusta Horislava Škultétyho predkladá autor výchovno-vzdelávacie prístupy, ktoré síce majú určité osobitné atribúty, ale možno práve vďaka nim sú v niektorých zreteľoch inšpiratívne pre dnešný školský systém. Mohli by sme povedať, že určité zavŕšenie všetkého toho, čo sme doteraz povedali o štúrovcoch v zmysle ich filozofie, pedagogického odkazu a úlohy osobností v národe prináša Dalimír Hajko v referáte *Štúrovcovia v dejinách slovenskej kultúry alebo kto sú štúrovcovia?* V ňom hodnotí bohatú iniciatívu štúrovcov v národnobuditeľskom rozmere, ale súčasne sa nebojí položiť diskutabilnú kľúčovú otázku, či bol slovenský ľud vlastne pripravený v danom časovom období na činnosť a angažovanie sa štúrovcov v národných otázkach. V tejto súvislosti autora nemenej zaujímalo, aká bola sociálna štruktúra obyvateľstva a národná identita Slovákov v čase vystúpenia štúrovcov, aké mali Slováci silné národné vedomie či povedomie. Zdalo by sa nám, že táto problematika môže mať dosah aj do nami prežívanej aktuálnej doby. V rámci historickej kontinuity do kontextu týchto nastolených otázok zasahuje Ivan Mrva s referátom *Národné prebudenie. Motívy, príklady, výsledky*. Okrem toho, že analyzuje úroveň národnej identity Slovákov vo všeobecnom meradle, predkladá zaujímavé motivačné impulzy vybraných osobností štúrovcov, ktoré ich viedli naplno sa oddať službe slovenskému národu. Pri hlbšom štúdiu obsahu tohto príspevku vidíme odzrkadlenie vnútorného sveta štúrovcov v znamení uvažovania o správnosti

rozhodnúť sa naplno oddať národu. Na základe autorovho zhodnotenia dobovej situácie vrátane stupňujúceho sa maďarského šovinizmu museli štúrovci vedieť, že sa púšťajú do neľahkých vecí. O tom a iných dôležitých súvislostiach nás informuje uvedený príspevok Ivana Mrvu.

Nepochybne zborník *Odkaz štúrovskej generácie* má silný biografický a regionálny atribút. Samozrejme, s biografickým prístupom sa vo všeobecnosti stretávame na rôznych miestach v textoch zborníka, predsa však môžeme sledovať príspevky, ktoré sa viac venujú biografii osobností aj prostredníctvom analýzy ich životného diela. Autor Jaroslav Vlnka v štúdiu *Na margo portrétu rozorvaného hrdinu v poézii Janka Kráľa* sa zaoberá rozborom vybraných textov romantického štúrovskeho básnika s dôrazom na postavu lyrického hrdinu – vytváranie jeho dramatického obrazu. Je dôležité len okrajovo spomenúť, že v skúmaní biografie vybraného jedinca sa môžeme veľa dozvedieť práve prostredníctvom jeho literárnej, či inej umeleckej tvorby, ktorú možno rozumieť ako reflexiu svojej doby vzniku. V štúdiu pozorujeme, ako autor dokázal dať biografii Janka Kráľa do súladu s jeho literárnym dielom, kde na vybraných ukážkach z básní ponúka obraz lyrického hrdinu, ktorého dáva na jednej strane do širšieho kontextu doby, ale na druhej strane objavujú sa charakteristické prvky autoportrétu, čím básnický text budí dojem akejsi autobiografie. V uvedenom zborníku sa s básnikom Jankom Kráľom spája ešte jeden príspevok, ktorý sa nachádza takmer na konci uvedeného zborníka. Ide o koreferát Zdenka Tkáča s názvom *Pátranie po zabudnutom hrobe básnika Janka Kráľa*. Napriek tomu, že príspevok vzbudzuje istú dávku špekulácie, je zároveň i dôkazom toho, akú vážnosť Janko Kráľ vzbudzoval v historickej pamäti slovenského obyvateľstva a túžbu po uctení si jeho telesných pozostatkov. Obsahom koreferátu je síce priebeh hľadania básnikovho hrobu, ale popritom sa objavujú zaujímavé pasáže zo života Janka Kráľa, ktoré sú často iba charakteru ústneho podania, ale to nič nemení na tom, že dopĺňajú celkovú básnikovu biografii. Tradičným poňatím biografie je poznačený koreferát *Život a pôsobenie rodiny Ľudovíta Štúra v Trenčíne* z pera autorov Mateja Mindára a Janky Polákovéj. Tento koreferát sa podrobnejšie zaoberá najmä rodinným prostredím Ľudovíta Štúra. Podáva stručnú charakteristiku životopisu členov najbližšej rodiny s dôrazom na spätosť s prostredím Trenčína a jeho bezprostredného okolia. Pokiaľ prvá časť koreferátu sa zaoberá spomenutými životopisnými časťami z trenčianskeho prostredia, tak potom druhá časť sa upriamuje na pamiatky pripomínajúce rodinu Štúrovcov a prepojenosť samotného Ľudovíta Štúra s mestom Trenčín. Ako sme už v predchádzajúcich častiach zdôraznili, niektoré príspevky sa vyznačujú biografickým a regionálnym aspektom, prípadne aj ich kombináciou. Koreferát o rodine Ľudovíta Štúra v kontexte trenčianskeho prostredia je toho príkladom. Nie je zaiste žiadnou novinkou, že štúrovci kládli veľký ľudovýchovný a vzdelávací význam cestovaniu, spoznávaniu osobitostí života v regiónoch, a to nielen v súvislosti s vlastným slovenským národom, ale rovnako aj oboznamovaniu sa s ostatnými slovanskými národmi, pretože spolupráca slovanských národov v myslení štúrovcov zohrávala dôležité miesto. Najviac pozornosti tejto tematike sa venuje v sekcii koreferáty. Autor Michal Glevaňák v koreferáte *Cesta Bohuša Nosáka-Nezabudova ako člena cestovateľského spolku do terra incognita alebo stretnutie s jedným z panteónu slavistov, užhorodským farárom a karpatorusínskym*

intelektuálom Michailom Lučkajom-Popom približuje národnobuditeľské úsilie, ktoré vyvíjali štúrovci v spolupráci s ostatnými slovanskými národmi. Okrem toho, že je určitá časť venovaná životopisným údajom vrátane štúdií Bohuša Nosáka-Nezabudova, tak rovnako podstatná časť sa upriamuje už na konkrétne ľudovýchovné aktivity v spolupráci s ostatnými národnými dejateľmi v podobe vydávania náučnej literatúry pre široké vrstvy rusínskeho obyvateľstva. Koreferát je hodnoverným svedectvom o tom, že bohatá a náročná činnosť štúrovcov sa neobmedzovala len na Slovákov i napriek tomu, že mali popredné postavenie, ale skutočne do okruhu ich záujmu spadali aj problémy okolitých Slovanov. Toto naše tvrdenie môžeme spokojne oprieť o ďalší koreferát s názvom *Synergie pôsobenia štúrovcov na Dolnej zemi v živote a diele Štefana Václava Homolu* z pera autorky Zuzany Pavelcovej. V tomto prípade ide o inšpiratívny životný príbeh národovca, ktorého hodnotu dopĺňa obzvlášť to, že autorka využila primárne historické pramene (vybrané časti zo spomienok či zápisníc), čím podstatne obohatila svoj text. Štefan Václav Homola bol mimoriadne aktívnym človekom, usporadúval rôzne zábavy a večierky, angažoval sa v oblasti pedagogiky, čo sa azda najviac prejavilo pri zakladaní a udržiavaní existencie známeho gymnázia v Revúcej. Do oblasti symbolizujúcej spoluprácu slovanských národov zaraďujeme aj tých národovcov – srbských študentov, ktorí študovali na bratislavskom evanjelickom lýceu hlavne v časoch pedagogického pôsobenia Ľudovíta Štúra, ale vzhľadom na ojedinelé prípady aj v neskoršom čase, keď už štúrovský lesk zapadal prachom dejín. Koreferát *Jovan Jovanović Zmaj, srbský dejateľ v kontexte dejín štúrovskej generácie* je charakterizovaný tou druhou skupinou, resp. išlo o študenta, ktorý študoval v Bratislave len krátko, pretože väčšinu času pobudol na gymnáziu v Modre. Autorka Nadežda Zelenina predkladá niekoľko dôvodov, prečo sa študent Jovan Jovanović Zmaj rozhodol pre štúdium v Modre, kde od roku 1846 pôsobil ako učiteľ filozofie a rektor gymnázia Ján Kalinčiak. Napriek tomu, že išlo o pomerne krátky študijný pobyt v Modre, tak autorka je presvedčená, že práve vďaka štúdiu na modranskom gymnáziu sa dostal do bližšieho kontaktu so štúrovcami, ktorí podstatne ovplyvnili neskoršiu Zmajovu básnickú tvorbu. Na základe toho autorka predkladá ukážky básní, ktoré hlbšie analyzuje a hľadá prepojenie so štúrovskou tematikou v rámci národných dejín Slovákov.

Štúrovci boli dôležitým fenoménom v slovenských dejinách, pretože vďaka nim došlo k formovaniu moderného slovenského národa. Pri koncipovaní národného programu a sebazvedelávaní v národnom duchu mali dôležité miesto študentské spolky štúrovcov, ktoré síce možno navonok prúdom dejín zanikli, ale ich ideové myšlienky sa stali základom ďalších študentských spolkov v neskorších rokoch, ako o tom podrobnejšie píše autor Peter Schvantner v koreferáte *Štúrovcami inšpirovaný tajný študentský spolok Mor ho!*, kde podáva obraz histórie tajného študentského spolku inšpirovaného činnosťou štúrovcov v časoch tvrdej maďarizácie, krátko pred prvou svetovou vojnou. V tomto smere ide o ďalší dôkaz, že štúrovci so svojím národným presvedčením nemusia sa chápať len v hraniciach prvej polovice 19. storočia, pretože odkaz ich životného diela nachádza úrodnú pôdu aj v neskorších časoch, ba môžeme povedať aj v dnešnej modernej dobe. V inom svetle dôležitým svedectvom, že štúrovci v boji za svoje národné práva neboli upriamení len na oblasť kultúry a vzdelania, ale v prípade potreby vedeli zobrať do rúk aj zbrane, je

koreferát s názvom *Štúrovci a hurbanovci na východnom Slovensku – niektoré spoločensko-politické a vojenské aspekty zimnej výpravy 1848 – 1849*. Problematika ozbrojeného povstania Slovákov v rokoch 1848 – 1849 bezpochyby patrí tiež medzi nemenej zásadné témy zo štúrovskej tematiky, ktorým je potrebné venovať patričnú pozornosť. Autor koreferátu Anton Metaňko približuje nielen organizáciu vojska a bojov na východnom Slovensku, ale aj atmosféru, postoje obyvateľstva k jednotlivým bojujúcim stranám vo víre revolučného obdobia. Zároveň koreferát je obohatený o vojenské aspekty vrátane slovenskej vojenskej terminológie alebo o spomienky dobrovoľníkov z vojenských výprav. Život a dielo jednotlivých štúrovcov vždy vzbudzovalo a bude naďalej vzbudzovať záujem rovnako odbornej, ako aj laickej širšej verejnosti. Ich hrdinstvo a neochvejná vernosť v boji za národné ideály prináša nielen rešpekt, ale tiež túžbu po ďalšom nasledovaní. Inšpirovaní národnými ideálmi v duchu štúrovského odkazu boli mnohí národní dejatelia, medzi ktorými figurovali tiež maticári. Autor Radoslav Žgrada v záverečnom koreferáte s názvom *Historická reflexia štúrovcov v diele Vladimíra Mináča* sa zaoberá práve štúrovskou tematikou v diele dlhoročného (1974 – 1990) predsedu Maticy slovenskej. Autor si kladie za cieľ podať hlbší rozbor vybraných Mináčových diel s dôrazom na tému štúrovcov. Pozornosť sústreďoval najmä na jeho kritické stanovisko a vôbec samotnú interpretáciu, keďže Mináčove diela vznikali v časoch komunistického režimu. Na druhej strane podobne ide o dôležité svedectvo v tom zmysle, že štúrovci v žiadnom politickom režime nezostávali nepovšimnutí v úzadí, ale venovala sa im patričná pozornosť aj napriek tomu, že sa miestami sledovali rozličné ciele dobovo podfarbené vládnuou ideológiou. V súvislosti s koreferátom autora Radoslava Žgrada istotne zaujme čitateľov zobrazená úloha osobnosti v dejinách v podaní Vladimíra Mináča, ktorého možno ani tak nelákala veľmi vonkajšia faktografická či historická vecnosť, ale skôr spoznávanie vnútornej stránky biografie osobností štúrovcov v znamení myšlienky a činu.

Zborník *Odkaz štúrovskej generácie* odporúčame v prvom rade všetkým záujemcom o dejiny štúrovcov, ale popritom aj nadšencom slovenských dejín, ktorí sa zaujímajú o problematiku vytvárania obrazu osobností v premenách času, známu skôr pod termínom, život po živote“. Uvedený zborník je dôkazom toho, že dejiny nepatria len do minulosti, pretože ich spoznávanie nás, ľudí prítomnosti, vedie k vernosti odkazu našich predkov – národných buditeľov.

Jaroslav Durec